

HET STUDIEJAAR 1918—1919.

REDE UITGESPROKEN OP DEN 15EN SEPTEMBER 1919 BIJ DE
OVERDRACHT VAN HET RECTORAAT DOOR
J. H. ABERSON.

*Mijne Heeren Curatoren, Hoogleeraren, Lec-
toren, Dames en Heeren Studenten der Land-
bouwhoogeschool.
Zeer geachte Toehoorderessen en Toehoorders.*

Het is heden een belangrijke dag in de geschiedenis van de hoogste inrichting voor landbouwonderwijs, n.l. de eerste overdracht van het rectoraat van de Landbouwhoogeschool.

Volgens artikel 38 van de wet op het hooger landbouw- en hooger veeartsenijkundig onderwijs treedt telken jare den derden Dinsdag in September de rector af, na een jaar lang de hoogste functie aan de Hoogeschool bekleed te hebben.

Bij de opening der Landbouwhoogeschool op 9 Maart 1918 begon het eerste schooljaar; bij K.B. van 1 Maart 1918 werd bepaald, dat het eerste schooljaar zou eindigen met den dag, voorafgaande aan den derden Dinsdag in de maand September 1919, teneinde een regelmatigen gang aan het onderwijs te verzekeren. Een moeilijke tijd van organisatie trad in; tal van onvoorziene moeilijkheden deden zich voor, die overwonnen moesten worden, zoodat het niet te verwonderen is, dat gedurende het eerste jaar niet alles ging, zooals het wel gewenscht werd; dank zij echter de uitstekende hulp van Curatorium en Senaat, konden de moeilijkheden overwonnen worden.

Bij Koninklijk besluit van den 28 September 1918 werd aan den heer J. SIBINGA MULDER ontslag verleend als Curator der Hoogeschool, wegens zijne benoeming tot Directeur van den Landbouw in Nederlandsch-Indie. Hiermede leden we een ernstig verlies, daar hierdoor de specialiteit voor de Indische belangen vertrok. De Regeering slaagde er gelukkig in Dr. H. J.

LOVINK, gewezen Directeur van den Landbouw in Nederlandsch-Indië, een even bevoegd persoon in zijn plaats in het Curatorium te doen zitting nemen. Wij zijn er van overtuigd, dat Dr. LOVINK door zijn kennis van den Tropischen en Nederlandschen landbouw veel zal bijdragen tot den bloei en onze inrichting, zooals Z. Edelgrootachtbare reeds vroeger als Directeur-Generaal van den Landbouw toonde veel te gevoelen voor het onderwijs aan de vroegere Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool.

In verband met de wetsbepaling op het hooger landbouwonderwijs was met het begin van den cursus 1918—1919 het oogeblik aangebroken, waarop de nestor der hoogleeraren, Prof. PITSCHE, zijn ambt moest neerleggen.

Wat PITSCHE voor het landbouwonderwijs in het algemeen en voor de oprichting van een landbouwhoogeschool in het bijzonder gedaan heeft, behoeft ik hier niet meer onder woorden te brengen, daar het bij vroegere gelegenheden uitvoerig is gememoreerd, en hetwelk door de korte tijdsruimte, die sedert dien verlopen is, ons nog versch in het geheugen ligt.

Hoezeer hij gewaardeerd werd voor wat hij in zijn lange ambtsloopbaan heeft volbracht, kwam nog eens duidelijk uit op het afscheidscollege van den 15den Juli 1918, in de warme en waardeerende toespraken, die daar gehouden werden.

Maar niet alléén wenschte men het bij die toespraken te laten; een comité had in ons land en in Indië gelden verzameld, met het doel een marmeren buste van onzen PITSCHE te plaatsen in het gebouw, hetwelk éénmaal zal verrijzen voor de veredeling van landbouwgewassen.

De jonge Hoogeschool leed in het afgelopen jaar twee gevoelige verliezen door het vertrek van de professoren BORDEWIJK en HARINGHUIZEN, respectievelijk benoemd tot hoogleeraar te Groningen en te Delft. We hebben in hen zeer bekwame mannen en uitstekende docenten verloren, die veel hebben bijgedragen het onderwijs in de goede richting te leiden.

De Senaat was van oordeel, dat de belangen van het onderwijs eischen, de door Prof. BORDEWIJK gedoopte leerstof aan twee hoogleeraren op te dragen en wel aan één het Europeesche en aan één het Koloniale gedeelte. Curatoren en Regeering vereenigden zich met deze zienswijze, zoodat voor het eerste gedeelte benoemd werd Prof. Mr. Dr. A. HERINGA en voor het tweede gedeelte Prof. Mr. J. C. KIELSTRA. Ook waren we zoo gelukkig spoedig een opvolger voor Prof. HARINGHUIZEN te vinden in Prof. J. H. THAL LARSEN, die 24 April j.l. zijn hoogleeraarsambt aanvaardde.

Door de bepalingen der oorlogvoerende mogendheden werd het den nieuw benoemden hoogleeraar in hooglandcultures onmogelijk gemaakt zijn ambt te aanvaarden. Nu de vrede gesloten is, kregen we de verblijdende mededeeling, dat Prof. Dr. ROEPKE begin dezer maand Java heeft verlaten op reis naar Nederland, zoodat we thans spoedig het hervatten van het geregelde onderwijs in de hooglandcultures mogen tegemoet zien. Hierdoor zal eindelijk in de zoo dringende behoefte aan dit onderwijs worden voorzien. Wij hebben getracht zooveel mogelijk aan de behoefte van dit onderwijs tegemoet te komen. De oud-planter de heer HAGEN te 's Gravenhage stelde zich steeds beschikbaar een cursus in koffiecultuur te geven; doch het was slechts een zeer klein deel van het noodzakelijke.

Het groote belang voor de studenten, die naar Indië gaan om kennis te hebben van de hygiënische maatregelen die in de tropen kunnen genomen worden, maatregelen die samen te vatten zijn onder den collectieven naam „plantagehygiëne”, deed ons uitzien naar een specialiteit op dat gebied.

W^e waren zoo gelukkig Prof. Dr. J. J. VAN LOGHEM te Amsterdam voor die betrekking als buitengewoon hoogleeraar te zien aangewezen. Prof. VAN LOGHEM vertrok spoedig na het aanvaarden van zijn betrekking voor een studiereis naar Ned.-Indië, waardoor het onderwijs in de hygiënische maatregelen op de gel. gebaat zal zijn.

In plaats van den heer KUIJSTEN, lector in de landb. architect., benoemd tot inspecteur van de volkswoningbouw, werd benoemd de heer H. J. VAN HOUTEN, architect aan het Instituut voor landbouwwerktuigen en -gebouwen.

Door de benoeming der verschillende hoogleeraren was het onderwijs goed voorzien; doch de ruimte aan collegezalen en laboratoria laat alles te wenschen over. De enkele vrij goede lokalen die er zijn, moeten voor tal van colleges, waarvoor ze eigenlijk niet bestemd zijn gebruikt worden, zoodat die lokalen van 's morgens tot 's avonds elk uur bezet zijn. Hierdoor raken de colleges voor de experimenteele vakken zeer sterk in de verdrukking. Er is geen tijd om in de collegezaal de experimenten behoorlijk klaar te zetten. Dit moet op andere plaatsen gebeuren, waarna de toestellen en ingredienten moeten overgedragen worden in het kwartier dat tusschen twee colleges verloopt. Dat het onderwijs hieronder noodzakelijk lijden moet, behoeft geen betoog.

Toen dan ook de wet op het hooger landbouwonderwijs was aangenomen, benoemde de Senaat een commissie uit zijn midden, teneinde na ingewonnen adviezen bij de verschillende hooglee-

raren een plan samen te stellen voor den bouw van de nieuwe laboratoria en verdere gebouwen.

Deze commissie heeft veel en uitstekend werk verricht, waarvoor in het bijzonder aan de heeren HARINGHUIZEN en DIEFERINK den dank van den Senaat toekomt.

Een volledig plan werd opgemaakt, waarbij gestreefd werd, zooveel mogelijk alle gebouwen in elkanders nabijheid te plaatsen waardoor de samenwerking der hoogleeraren in de verschillende laboratoria vergemakkelijkt zou worden, wat niet anders dan ten goede van het onderwijs kan komen; iets wat vooral voor de landbouwwetenschap bijzonder noodzakelijk is. Ook worden de studenten niet gedwongen groote afstanden af te leggen, hetgeen wenschelijk is voor het geregeld volgen der colleges en practica.

Na verdediging van het plan in een samenkomst met Zijne Excellentie den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, werd aan mij opgedragen een paar deskundigen te zoeken, die tot taak zouden hebben de benoodigde gronden in voorkoop te verkrijgen onder nadere goedkeuring van de Volksvertegenwoordiging. Aan deze opdracht heb ik voldaan.

Met den bouw van het laboratorium voor plantenphysiologie kon een aanvang gemaakt worden, doordat de gronden, waarop dit laboratorium te staan komt, reeds in eigendom van het Rijk waren overgegaan.

Ik hoop, dat de bouw spoedig zal opschieten, opdat in het begin van het volgende jaar de colleges en practica daar kunnen beginnen.

Hierdoor zal de Landbouwhoogeschool in het bezit gekomen zijn van een naar de eischen des tijds ingericht laboratorium voor plantenphysiologisch onderzoek. De studenten zullen daar ruimschoots gelegenheid vinden zich te oefenen op plantenphysiologisch gebied. Het is echter van het begin af aan de bedoeling geweest, en dit zal ook zeker zoo blijven, dat het laboratorium *in de eerste plaats* dient voor het wetenschappelijk physiologisch onderzoek op botanisch gebied, speciaal voor den tuinbouw. Te lang toch is het wetenschappelijk onderzoek van belangrijke kwesties in den tuinbouw verwaarloosd, en waar deze tak van volkswelvaart in de naaste toekomst voor moeilijke problemen zal komen te staan om de concurrentie het hoofd te bieden, is het dringend noodig haar te steunen door wetenschappelijk onderzoek, teneinde daardoor beter te kunnen produceeren.

Indien de Eerste Kamer der Staten-Generaal het door de Regeering ingediende wetsontwerp aanneemt, zal ook dit jaar nog een begin worden gemaakt met het microbiologisch laboratorium, waaraan eveneens een zeer groote behoefte bestaat. Die belang-

rijke tak van de landbouwwetenschap moet zich, evenals die van plantenphysiologie, behelpen in een particuliere woning, waar de ruimte zoo gering is, dat, waar zeker een veertigtal studenten practisch moesten kunnen werken, er slechts plaats is voor twee, een toestand, die wanhopig is.

Ook vraagt de verdere tuinbouwinrichting om spoedige hulp, in de eerste plaats het stichten van een gebouw op de terreinen zelf, waarin hoogleeraar en studenten de noodige ruimte vinden bij het uitvoeren van de onderzoekingen, noodig voor de praktische proeven op de terreinen. Het spreekt van zelf, dat de noodige bakken en kassen hier niet bij ontbreken kunnen.

De plannen hiervoor zijn ingediend en ik kan de hoop uitspreken, dat de verwerkelijking hiervan niet lang meer op zich zal laten wachten.

Door aankoop van de villa Hinkeloord, die vroeger gehuurd was, verkreeg de afdeeling Boschbouw een eigen tehuis. Door veranderingen aan het terrein werd dit geschikter gemaakt voor het onderwijs; de verandering van den aanleg werd tot stand gebracht door den lector in tuinarchitectuur, den heer HARTOGH HEYS VAN ZOUTEVEEN.

Wanneer de Hoogleeraar Dr. ROEPKE binnenkort zijn ambt aanvaardt, vindt deze collega zijn werkgelegenheid in het aangekochte pension „de Valk”. Hoewel het een zeer primitieve inrichting is, die spoedig verbetering behoeft, reken ik mij gelukkig dit gevonden te hebben, daar anders onze collega op straat stond, wjl hem geen enkel lokaal kon aangeboden worden.

Zoo zou ik kunnen doorgaan met nog een lange lijst van wenschen o.a. voor lokaliteiten voor: plantkunde, technologie, tuinarchitectuur, landbouwwerktuigen; voor de colleges in de niet experimenteele vakken, die allen zeer onvoldoende zijn. Ik hoop U aangetoond te hebben, dat er veel, ja veel te veel ontbreekt en ik spreek de hoop uit, dat niettegenstaande de dure tijden de Regeering en Volksvertegenwoordiging zullen inzien, dat de Landbouwhoogeschool in de eerste jaren groote eischen zal moeten stellen aan de schatkist, teneinde het onderwijs, dat zoowel voor Nederland als de koloniën van het allerhoogste belang is, eenigszins voldoende uit te rusten met datgene, wat noodig is voor hare ontwikkeling.

Na U aangetoond te hebben, onder welke materieele nooden de inrichting nog gebukt gaat, kom ik tot het onderwijs zelf.

Toen de inrichting op 9 Maart geopend werd, moest met het toen geldende programma van lessen voor de vroegere Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool worden voortgegaan.

In de enkele maanden voor September moest getracht worden

een beter, minder uitgebreid programma in één te zetten. Gedeeltelijk gelukte dit, doch in den loop van den cursus bleek, dat het nog veel te overladen te zijn. Dit werd langzamerhand de overtuiging van Regeering, Curatorium, Senaat en van de Studenten. Er moest getracht worden bij de redactie van het nieuwe programma zooveel mogelijk tegemoet te komen aan de wenschen van de studeerenden en wel in de eerste plaats in beperking van het aantal en in verdieping van de examenvakken, zonder aan het geheel schade te doen.

Aan de leerlingen moest gelegenheid gegeven worden hun individueele studieneiging meer dan tot nu toe het geval was te kunnen volgen, waardoor zij een bepaald onderdeel meer tot veld van eigen studie konden maken. Toch moest voorop staan, dat ze van de geheele landbouwwetenschap voldoende op de hoogte waren. De vereeniging van deze beginselen bleek bij de uitvoering groote moeilijkheden op te leveren.

Na een moeitevollen arbeid is het toch gelukt dit ideaal zoo goed mogelijk te benaderen. Men stelle zich niet voor, dat deze evenmin als elke menschelijke arbeid, volmaakt zal zijn. Het is naar mijn meening een groote schrede vooruit, zoo groot zelfs, dat ze een oppervlakkigen beoordeelaar als gewaagd zou kunnen schijnen. Het Curatorium en de Senaat hebben echter een groot vertrouwen in het plichtsgevoel en de plichtsbetrachting van de studeerende jeugd. Ik twijfel er niet aan of onze studenten zullen toonen, dat ze het groote vertrouwen, hetwelk we in hun stellen, niet zullen beschamen en dat het blijken zal, dat de werklust en de ijver der studenten in hooge mate is toegenomen.

Het thans ontwerp-programma kan alleen tot een goed einde voeren door krachtige samenwerking van de studenten met de docenten en hierop rust dan ook mijn geheele vertrouwen.

Het aantal ingeschrevenen bedroeg in het afgelopen studiejaar: 220, waaronder 13 vrouwelijke en voor de eerste keer ingeschreven: 50.

De Senaat besloot aan den Oud-Minister POSTHUMA en den Directeur-Generaal van den Landbouw, P. VAN HOEK, het eeredoctoraat aan te bieden wegens de vele verdiensten voor het landbouwonderwijs en voor de tot standbrenging van de wet op het hooger landbouw- en hooger veeartsenijkundig onderwijs.

De promotie had in eene openbare Senaatsvergadering, op 16 December 1918, plaats.

Bij Koninklijk besluit van 16 September 1918 is aan de Landbouwhoogeschool verbonden een cursus voor opleiding van landmeters. Het is nu nog een zelfstandige inrichting, waaraan onderwijs gegeven wordt, door een deel der hoogleeraren en verder

door de heeren H. F. VAN RIEL en A. VAN DER DEURE, beiden lector aan den cursus voor opleiding van landmeters.

Het bestuur is opgedragen aan Prof. DIEPERINK als voorzitter en den heer VAN RIEL als secretaris.

Volgens artikel 4 van genoemd besluit zijn de leerlingen van dien cursus onderworpen aan de bepalingen der Hoogeschool en is de rector belast met de maatregelen van tucht. Het komt mij voor, dat hier een abnormale regeling is tot stand gekomen, die zoo spoedig mogelijk moet opgeruimd worden, ze zal in dezen zin hervormd moeten worden, dat de cursus een werkelijk onderdeel, als afzonderlijke studierichting aan de Landbouwhoogeschool uitmaakt.

Den 1sten Augustus 1918 trad Prof. PITSCH af als hoogleeraar en directeur van het Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen. Reeds eenigen tijd van te voren waren onderhandelingen geopend met Prof. NILSSON EHLE te Lund in Zweden. Door gunstige aanbiedingen aan Prof. EHLE van de zijde der Zweedsche Regeering hebben die onderhandelingen tot geen resultaat geleid. De voorbereiding voor het bezetten van dezen leerstoel heeft bijna haar beslag gekregen, zoodat deze zaak binnen korten tijd geregeld zal zijn.

Bij de behandeling van de begrootingswetten voor het Ministerie van Landbouw is een volledige scheiding tot stand gebracht tusschen het phytopathologisch instituut en den phytopathologischen dienst.

Het is de meening van Curatoren en Senaat, dat, zoodra door de uitbreiding van de instituten deze een groote bemoeiing krijgen met de praktijk van den landbouw, waardoor het wetenschappelijk karakter van de inrichting zou verloren gaan, de onderdeelen, die zich geheel met de behartiging der praktische belangen bezig houden, als zelfstandige inrichtingen moeten afgescheiden worden. Wel achten we het van belang, zoowel voor de hoogeschool als voor die inrichtingen zelf, dat ze in Wageningen gevestigd blijven.

In opdracht van de Regeering is verder in voorbereiding de oprichting van een inrichting voor de bestudeering van de physiologie en teelt onzer huisdieren (derhalve een dierphysiologisch laboratorium en een laboratorium voor de teelt), een inrichting, die voor onze veeteelt in den uitgebreidsten zin van het woord van het allergrootste nut zal zijn.

Ten slotte rest mij nog te melden, dat de commissie voor de liquidatie van het Landbouw Export Bureau in een gecombineerde vergadering van die commissie en de Senaatsleden, de mededeeling bij monde van haren voorzitter, Prof. BORDE-

WIJK, deed, dat de commissie besloten had, uit de bezittingen van dat bureau een fonds te stichten, waarvan het beheer zal worden opgedragen aan een algemeen Bestuur der Stichting, gevormd door zoovele der gewone hoogleeraren der Landbouwhoogeschool, als zich hiervoor beschikbaar stellen. Het groote gewicht voor de jonge hoogeschool erkennende, traden de aanwezige hoogleeraren toe en werd de acte opgemaakt. Door eenige moeilijkheden, die zich hebben voorgedaan, is de zaak nog niet geheel afgewikkeld, zoodat het fonds nog niet ter beschikking van het Bestuur der Stichting is gesteld. Het fonds bedoelt de bevordering van onderzoekingen in verband met den landbouw te steunen.

Ik dank het bestuur van het Landbouw Export Bureau voor de tot standkoming van deze stichting, die voor de Landbouwhoogeschool van groote beteekenis zal blijken te zijn.

In de studentenwereld bestond een opgewekt leven. De fusie tusschen Corps en Bond is mislukt, toch hoop ik dat opnieuw gepoogd zal worden, door wat van beide zijden toe te geven, de fusie tot stand te brengen. Blijven beide partijen stijf op hun standpunt staan, zoo is een overeenkomst onmogelijk. Dat er voor zoo'n klein aantal studenten nog twee vereenigingen moeten bestaan is te betreuren, daar de samenhoorigheid van allen, die in een kleine plaats zoo gewenscht is, er nu ontbreekt.

Het vereenigingsleven der meisjesstudenten kenmerkte zich door krachtigen bloei.

Nog eenige woorden tot U, dames en heeren studenten.

Zooals ik reeds gezegd heb, is niet alles gegaan, zooals ik het wenschte. Ik heb getracht de school zooveel mogelijk vooruit te brengen, doch dit had het nadeelige gevolg, dat ik voor mijn studenten niet kon zijn, wat ik wel wenschte. Ik heb gewerkt voor Uw aller belangen, waardoor de individueele belangen in de verdrukking gekomen zijn.

Ik heb nu weer tijd en ik twijfel niet, of de band tusschen U en mij zal weer krachtiger worden.

Thans rest mij nog U, mijne Heeren Curatoren, mijn dank te betuigen voor de uitstekende samenwerking die ik van Uw College mocht ondervinden. In het bijzonder dank ik U, mijnheer de voorzitter voor de vele uren, die ik bij U mocht doorbrengen ter bespreking van de belangen der school, waarvoor U altijd tijd beschikbaar hadt. Ook ben ik veel verplicht aan Uwen Secretaris, den heer FLORSCHÜTZ, die mij zoo dikwijls in moeilijke quaesties met zijn raad ter zijde heeft gestaan.

En U, mijne Heeren Assessoren zult zeker blij zijn, van mij

ontslagen te zijn, daar ik U zoovele avonden uit Uwen prettigen huiselijken kring haalde om met mij de schoolbelangen te behartigen; doch de prettige aangename wijze van samenwerking was mij een bewijs, dat ik niet te veel van U vergde. Tot mijn groote vreugde kan ik constateeren, dat de samenwerking van Senaat en Rector steeds uitstekend was, waarvoor ik U mijne Heeren mijn dank breng.

Nu heb ik nog mijn Secretaris. Toen gij, VAN GULIK in 1918 tot Secretaris benoemd werd, waart gij er maar zóó, zóó mee ingenomen, omdat men naar Uw meening een betere keuze had kunnen doen. Ik daarentegen verheugde mij er zeer in, omdat ik wist, dat we uitstekend zouden kunnen samenwerken daar onze denkbeelden omtrent den gang van de zaken de inrichting betreffende, geheel dezelfde waren.

De overtuiging, die ik had, is gedurende de samenwerking van 1½ jaar nog zeer versterkt, ik verheugde mij er dan ook over, dat H. M. de Koningin bij Koninklijk besluit van 14 Augustus 1919, No. 30, U benoemde tot mijn opvolger. Hiermede wensch ik U van harte geluk, straks als ik deze plaats verlaat, geef ik daarmede het roer van het wetenschappelijk schip van den Nederlandschen Landbouw in Uwe handen over.

Ik ben er innig van overtuigd, dat ge door groote bekwaamheid het schip in het goede vaarwater zult houden, dat ge op Uw post zult staan, om de vele klippen te omvaren, die het nog bedreigen, dat ge de school tot hoogen bloei zult weten te brengen.

Leve de nieuwe Rector.

Ik heb gezegd.